

ΤΙ ΜΑΣ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΕΝΑ ΔΟΚΙΜΙΟ!

Δοκίμιο είναι ένα είδος **γραφτού λόγου**, με το οποίο έχουν ασχοληθεί πολλοί διακεκριμένοι άνθρωποι των γραμμάτων, των τεχνών και της επιστήμης. Υπάρχουν, **βέβαια, πολλές απόψεις για το τι είναι δοκίμιο**. Με βάση τα παρακάτω αποσπάσματα ας συζητήσουμε τις απόψεις διαφόρων συγγραφέων για το δοκίμιο και τελικά να συνοψίσουμε τα χαρακτηριστικά του δοκιμίου, με βάση τα όσα αναφέρονται από τους συγγραφείς: (ΣΣ: Ο **Μονταίνιος** (1533-1592) θεωρείται ο «πατέρας» του δοκιμίου, ενώ ο **Χιουμ** (1711 -1766), είναι ο εισηγητής του είδους στην Αγγλία).

- «Πολύ συχνά συναντούμε τον όρο **δοκίμιο** στους τίτλους συγγραφέων ποικίλου περιεχομένου, φοβούμαι, όμως ότι ούτε αυτοί που το γράφουν, ούτε εμείς που το διαβάζουμε έχουμε ξεκαθαρίσει μέσα μας τη φύση και τα όρια αυτού του λογοτεχνικού είδους. **Τι είναι το δοκίμιο; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά και οι επιδιώξεις του; Πώς διακρίνεται από άλλους συγγενείς τύπους, φιλολογικής ή επιστημονικής συγγραφής; Γράφονται κριτικά, ιστορικά, φιλοσοφικά δοκίμια.** Τι κοινό έχουν στη μορφή (αφού κατά το περιεχόμενο διαφέρουν) τα έργα αυτά, ώστε να χαρακτηρίζονται με το ίδιο όνομα "δοκίμια"; (Ε. Π. Παπανούτσος).
- Ποιος άραγε έκανε την ελληνική μετάφραση: "δοκίμιο"; Η λέξη είναι επιτυχημένη, όπως και η πρωτογενής γαλλική: *essai*. Στη σκέψη των δόκιμων συγγραφέων που τη χρησιμοποίησαν σημαίνει **ένα σύντομο, γρήγορα γραμμένο, ευπρόσιτο στο πλατύ κοινό κείμενο, που αποτελεί μian απόπειρα να προσεγγίσει κανείς, σε αρκετό βαθμό, ένα θέμα κριτικής, επιστήμης, τέχνης, ηθών κτλ. με γνώση και καλλιτέπεια, χωρίς όμως να το εξαντλεί - γιατί τούτο θα απαιτούσε συστηματική και διεξοδική διερεύνηση, επομένως μια πολυσέλιδη "πραγματεία"**. Στην "πραγματεία" περιμένεις και ανέχεσαι πολλά πράγματα: όγκο σελίδων, βάρος εννοιών, περίπλοκη, κουραστική γραφή. Στο δοκίμιο όχι όμως. **Αυτό πρέπει να είναι σύντομο, ευσύνοπτο. Εύληπτο και καλογραμμένο.** (Ε. Π. Παπανούτσος)
- Το να πεις τι είναι ένα δοκίμιο δεν είναι τόσο εύκολο. Ευκολότερο θα ήταν να πεις τι **δεν είναι**: **Δεν είναι οπωσδήποτε μια έκθεση και προπαντός δεν είναι μια πραγματεία.** (J. Hofmiller)
- Το δοκίμιο και η πραγματεία διαφέρουν βέβαια εκτός από την έκταση (το δοκίμιο είναι ένα είδος με μικρή, κατά κανόνα, έως μέση έκταση) και ως προς το κοινό, στο οποίο απευθύνεται (της πραγματείας είναι **πιο ειδικό**, κι αυτός είναι ο λόγος που συστηματικοί φιλόσοφοι ή και επιστήμονες καταφεύγουν συχνά στο δοκίμιο, όταν θέλουν **να εκλαϊκεύσουν ή να δώσουν μεγάλη δημοσιότητα στις ιδέες τους ή στα πορίσματά τους**. Το δοκίμιο προϋποθέτει μεγαλύτερη **συμμετοχή του αναγνώστη**, θέτει σε κίνηση τόσο τη **σκέψη**, όσο και τη **φαντασία** του, απευθύνεται τόσο στη **νόηση** όσο και στο **συναισθηματικό** του κόσμο, επιζητεί όχι μόνο να τον πληροφορήσει, αλλά και να τον συγκινήσει και να τον τέρψει. Το δοκίμιο απευθύνεται όχι μόνο στις **γνώσεις** (τη μόρφωση), αλλά και στην **καλαισθησία και το γούστο του αναγνώστη**. Αν η πραγματεία ή η μελέτη τον **μορφώνει**, το **δοκίμιο τον καλλιεργεί.** (Θ. Νάκας)
- Στο δοκίμιο αποφασιστικό ρόλο παίζει η **προσωπικότητα του συγγραφέα**, αυτή είναι που δίνει το κύρος σε, **ό,τι λέγεται**, που προσφέρει συνήθως το παράδειγμα, αλλά και τη ζωντάνια στην έκφραση και το ανεπανάληπτο ύφος. Η πραγματικότητα παρουσιάζεται φιλτραρισμένη μέσα από τις εμπειρίες και τα προσωπικά βιώματα του συγγραφέα. **"Εδώ είναι οι ιδέες μου με τις οποίες δεν προσπαθώ καθόλου να σας δώσω να γνωρίσετε τα πράγματα, αλλά τον εαυτό μου", έλεγε ο Montaigne.** Η παράσταση του κόσμου, την οποία μας προσφέρει το δοκίμιο είναι ίσως λιγότερο επιστημονική και περισσότερο καλλιτεχνική [...] Το δοκίμιο είναι από τη γέννησή του, ένα **"υβρίδιο"**, κάτι μεταξύ **επιστήμης ή φιλοσοφίας και λογοτεχνίας.** (Θ. Νάκας)
- Το δοκίμιο, στην ακαδημαϊκή του τουλάχιστον εκδοχή, βρίσκεται **στο διάμεσο της λογοτεχνίας και της πληροφορίας**. Η σύνταξή του είναι λιγότερο ελεύθερη από εκείνην του λογοτεχνήματος, αλλά **πιο προσωπική από εκείνην της πληροφοριακής ανακοίνωσης**. Τέλος, το **δοκίμιο είναι κατά βάση λόγος διδακτικός**, καθώς δεν επικαλείται την ανιδιοτέλεια της τέχνης, αλλά ούτε και την ουδετερότητα της επιστήμης. **Αν δεν κινδύνευα να παρεξηγηθώ, θα έλεγα ότι η δοκιμαϊκή έκφραση είναι κατεξοχήν παράδειγμα ιδεολογικής ομολογίας για θέματα και προβλήματα επίμαχα και ριψοκίνδυνα.** (Α. Ν. Μαρωνίτης)
- Το **δοκίμιο** πρέπει να εκφράζει **ένα ύφος, μια εσωτερική ζώή, μια ευαισθησία, μια προσωπική στάση απέναντι στα πράγματα, μια ατομικότητα.** (Γ. Θεοτοκάς)

Το δοκίμιο, λοιπόν, (γαλλικά *essai* και αγγλικά *essay*: **προσπάθεια, δοκιμή**) είναι ένα είδος πεζού λόγου με **μέση συνήθως έκταση**, σε αντιδιαστολή προς τις **τυπικές, πλήρεις και εξαντλητικές μελέτες**. Ο δοκιμογράφος άλλοτε εκφράζει τις **παρατηρήσεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματά του** για τη ζωή ή περιπλανιέται **ελεύθερα στο χώρο των ιδεών**, που προέρχονται από τα γενικότερα πνευματικά του εφόδια και από τη **διανοητική και αισθητική του καλλιέργεια** και άλλοτε προσπαθεί να **αναλύσει και να ερμηνεύσει**, εκλαϊκεύοντας πολλές φορές, **θέματα αισθητικής, ηθικής, κοινωνικής, πολιτικής κτλ. τάξης, ακόμη και επιστημονικά**, με σκοπό να **πληροφορήσει, να διδάξει, να τέρψει και ενδεχομένως να πείσει!**

Οι ιδιότητες αυτές του δοκιμίου και η ποικιλία των μορφών του δείχνουν πόσο ρευστά είναι τα όριά του και **πόσο επισφαλής κάθε προσπάθεια να περιχαρακωθεί μέσα σε έναν ορισμό. Το βέβαιο είναι ότι έχει ασαφή χαρακτήρα και άλλοτε προσεγγίζει τη λογοτεχνία και άλλοτε την επιστήμη ή τη φιλοσοφία. Αλλά πάντοτε είναι απόλυτα χρήσιμο σε κάθε αναγνώστη με ενδιαφέροντα.**

Το **δοκίμιο** ορίζεται, ως πεζό κείμενο περιορισμένης συνήθως εκτάσεως, που πραγματεύεται συγκεκριμένο θέμα, **χωρίς να το εξαντλεί** και το οποίο αποδίδει με **σαφήνεια τις απόψεις μας**. Το δοκίμιο γενικότερα είναι ένα μικρό μελέτημα, το οποίο αναφέρεται σε κάποιο θέμα που μέχρι στιγμής **δεν έχει λυθεί ολιστικά. Η λέξη δοκίμιο** σημαίνει **κριτήριο**, ένα μέσον, με το οποίο εξετάζει κάποιος κάτι. Ένα δείγμα προς δοκιμή. Για το λόγο αυτό πρέπει ο **συγγραφέας να προσπαθήσει να δημιουργήσει απορίες στον αναγνώστη** και να τον ωθήσει να **ερευνήσει περαιτέρω κι ο ίδιος το θέμα**. Εδώ έγκειται και η μεγάλη του αξία του. Συνιστά **σοβαρό κίνητρο προς μάθηση**.

Κοντολογίς, το **δοκίμιο μάς φέρνει πιο κοντά σε μια αμφιβολία αναζήτησης της αλήθειας, του κάλλους και του αγαθού. Μία δημιουργική διαδικασία. Όχι μια ακηδία ή μια στερεότυπη ισχυρογνωμοσύνη. Είναι μάλιστα ένας ασφαλής οδηγός προς την αναζητούμενη σύνθεση της όλης πραγματικότητας. Μία διαρκής αναζήτηση και επιβεβαίωση της αλήθειας, του κάλλους και του αγαθού. Και η επιστήμη προχωρά πάντα με την αρχή της επαληθευσιμότητας. Το δοκίμιο συνιστά το προσφορότερο μέσον για την καλλιέργεια και εμπέδωση της Ολιστικής Παιδείας.**

Συναντά, όμως, και οφείλει να υπερβεί αρκετές παγίδες: Τη **σύγχυση** που αναδύεται σε κάθε στιγμή από την πολύπλοκη και ανεξέλεγκτη τρέχουσα επικαιρότητα. Κάθε είδηση προβάλλεται ασφαλώς για ενημέρωση, αλλά και για αφύπνιση του κοινού ενδιαφέροντος. Σε αυτό συμβάλλουν τα ΜΜΕ και κυρίως ο τρόπος προβολής των «ειδήσεων». Δεν λαμβάνουμε υπόψη καν τα **fake news!!** Προκαλείται έτσι μία **πολυδιασπασμένη «γνώση»** που δυσχεραίνει την προσέγγιση του όλου θέματος.

Από την **ευέλικτη μέθοδο χρήσεως και της καλλιέργειας του δοκιμίου αναδύεται το πιο θετικό, το πιο αληθινό και ενόητο και επωφέλες αποτέλεσμα!** Αλήθεια πόσες έννοιες **δεν είναι δυνατόν να προσεγγιστούν με κάποιο άλλο τρόπο εκτός από το δοκίμιο που μάς φέρνει πιο κοντά λόγω των δικών του ιδιοτήτων!** Πώς μπορούμε να αποδώσουμε καλύτερα από ένα δοκίμιο έννοιες όπως: **δύστροπος, ευχαρίστηση, αναπαύομαι, ορέγομαι, υποχρεώνω, κουράγιο, ελευθεροστομία, προσποητός, κουσούρι, ανελέητος ή ακόμη και τα: καθήκον, υποταγή, συναλλαγή, θριαμβεύω...!**

Η **επιλογή του θέματος** του δοκιμίου είναι από τις πιο δύσκολες αποφάσεις. Συνήθως επηρεαζόμαστε από την τρέχουσα επικαιρότητα και την ακαθόριστη ποικιλία θεμάτων. Το σπουδαιότερο είναι ότι **δεν έχουμε τη δυνατότητα να προβάλουμε και να αναλύσουμε θέματα, που να συναποτελούν ένα συνεκτικό θέμα με πολλές παραμέτρους και αντίστοιχα συμπεράσματα και προτάσεις. Η αληθινή πραγματικότητα έχει αποδειχθεί τόσο παράξενη, ώστε να αποκλείει οποιοδήποτε είδος νοητικής αναπαράστασης, πλην ενός δυσνόητου, πολυδιάστατου μαθηματικού φορμαλισμού, που είναι απρόσιτος στο κοινό μη ειδικό άνθρωπο και μη μεταφράσιμος με όρους συνήθους εμπειρίας, ακόμη και από εκείνους που τον κατανοούν.**

Η γνωστική αρχή του Pascal ισχύει απόλυτα: **«Καθώς όλα τα πράγματα έχουν προκληθεί από άλλα και προκαλούν άλλα και στηρίζουν άλλα, συνδέονται έμμεσα και άμεσα, και όλα επικοινωνούν με ένα φυσικό και ανεπαίσθητο δεσμό, που ενώνει τα πιο απομακρυσμένα και τα πιο διαφορετικά, θεωρώ αδύνατο να γνωρίζει κανείς τα μέρη, χωρίς να γνωρίζει το όλον, όπως και να γνωρίζει το όλον χωρίς να γνωρίζει το καθένα από τα μέρη».**

Ακριβώς, είναι δυσχερέστατη η σύλληψη από τον κοινό ανθρώπινο νου της έννοιας της **αξίας συγκρότησης της ανθρώπινης προσωπικότητας εναρμονισμένης στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας**. Ενώ η εξειδίκευση έχει πετύχει πραγματικά **θαύματα**, εντούτοις, όπως στην πράξη αποδεικνύεται **καθημερινά ο άνθρωπος δεν γίνεται πιο Ανθρώπινος!** Κύρια αιτία αυτής της υστέρησης οφείλεται στη ουσιαστικά ελλιπέστατη **ανθρωπιστική καλλιέργεια. Ήτοι την έλλειψη της Ολιστικής Παιδείας. Εκτιμάται ως απόλυτα απαραίτητη η συγγραφή κατάλληλων δοκιμίων με ποικίλο σχετικό περιεχόμενο και με απώτερο σκοπό την προσέγγιση της αλήθειας, του κάλλους και του αγαθού παράλληλα με τη σημερινή Εκπαίδευση.**

Η Ολιστική Παιδεία, που σημαίνει **καλλιέργεια και ανάπτυξη της γνώσης, του φρονήματος και της ηθικής**, ουσιαστικά διδάσκεται και βαθμολογείται **μόνο στα Ανώτατα Στρατιωτικά Ιδρύματα(ΑΣΕΙ)**. Με την ίδρυση της ΚΙΒΩΤΟΥ ΟΛΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Ε.Δ. το 2015 δημοσιεύθηκαν από Μέλη της Κιβωτού αρκετά αξιολογικά δοκίμια, χωρίς όμως να είναι δυνατόν να εκτιμηθούν ακόμη ως προς την μέχρι τώρα προσφορά πνευματικού έργου. Η Ολιστική Παιδεία θαρρούμε ότι συνιστά το μεγάλο **έλλειμμα της Κοινωνίας** όχι μόνον της Ελληνικής αλλά και της Παγκόσμιας, εάν λάβουμε υπόψη τη σημερινή εικόνα της Ανθρωπότητας.

Η Ολιστική Παιδεία, εξ ορισμού της, έχει ως απώτερο σκοπό **τη δόμηση μιας προσωπικότητας ικανής να διατηρεί εσωτερική αρμονία της παρά τις αναπόφευκτες δράσεις και επιρροές του φυσικού και ανθρωπίνου περιβάλλοντος**. Ήτοι, την **πνευματική δόμηση του ατόμου**, ώστε να αποκτήσει τις **απαιτούμενες αρετές** για να αποτελέσει ενεργό κύτταρο μιας κοινωνίας προηγμένης στο βέλτιστο δυνατό βαθμό, ώστε να προσφέρει την εφικτή ολβιότητα των μελών της.

Η διαδικασία αυτή, που ονομάζουμε **Ανδραγωγία** (Ανδραγωγική Τέχνη) είναι επίπονη, μακροχρόνια, πολύπλευρη και πολυεπίπεδη και συντελείται με κύριους παράγοντες την **ατομική προσπάθεια**, την ομαδική συντονισμένη και μεθοδευμένη **συνδιδασκαλία**, αλλά βασικά με το κατάλληλο κλίμα αγωγής μέσα στο υγιές **οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον**.

Από τη συγγραφή ενός δοκιμίου ωφελείται και ο ίδιος ο συγγραφέας του, καθόσον με τη διαρκή αναζήτηση και δοκιμή φθάνει πιο κοντά στην **αλήθεια**, με την καλλιέργεια συγγραφής του δοκιμίου πλησιάζει το **κάλλος** και **εάν βρει μία μικρή θετική αναγνωσιμότητα τότε αγγίζει την ολβιότητα!!!**

Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις μέχρι τώρα ατέλειές μας, λόγω απειρίας, θα συνεχίσουμε την ταπεινή προσωπική **συγγραφή νέων δοκιμίων για την Ολιστική Παιδεία**, καταβάλλοντας ιδιαίτερη προσπάθεια προς μία πιο **συγκροτημένη ενότητα** θεμάτων με σχετικά πιο συνεκτική προσέγγιση των προβλημάτων που αφορούν στην επικαιρότητα. Με **βασικές ενότητες**:

- **ΑΝΔΡΑΓΩΓΙΑ (ΑΝΔΡΑΓΩΓΙΚΗ ΤΕΧΝΗ) ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**
- **ΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΑΤΟΜΟ-ΠΡΟΣΩΠΟ- ΠΡΟΤΥΠΑ- ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ**
- **ΑΓΑΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ- ΠΟΛΙΤΙΚΗ- ΘΡΗΣΚΕΥΕΣΘΑΙ... ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΟΛΟΨΥΧΑ ΓΟΝΙΜΟ και ΕΥΤΥΧΕΣ ΤΟ 2024

Δημήτρης Μπάκας
05 Ιαν. 2024